

УДК: 343.59

Рудик М. М. – здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ЗАХОДИ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИНІВ ТА ІНШИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ФУТБОЛЬНИХ МАТЧІВ

Розглянуто програму дій органів внутрішніх справ щодо охорони громадської порядку, запобігання злочинам та іншим правопорушенням під час проведення футбольних матчів.

Ключові слова: профілактика злочинів; громадська безпека; масові заворушення; молодіжні угруповання; охорона громадського порядку.

Рассмотрена программа действий органов внутренних дел по охране общественного порядка, предотвращения преступлений и других правонарушений во время проведения футбольных соревнований.

Ключевые слова: профилактика преступлений; общественная безопасность; массовые беспорядки; молодежные группировки; охрана общественного порядка.

The article discusses the program of action of the Interior for the protection of public order, prevention of crimes and other offenses during football competitions.

Keywords: prevention of crime; public safety; riots; youth groups; protection of public order.

Начаток ХХІ століття позначився сплеском активності молодіжних рухів. Соціально-економічні й політичні перетворення в країні, пов'язані з реформуванням усіх сфер суспільного життя, призвели до суттєвих змін у соціальному просторі, зламу колишніх моральних цінностей, норм, традицій, стереотипів мислення. Це впливає, передусім, на молодь, яка не

залишається осторонь змін, що відбуваються у суспільстві. Останніми роками почастишали вияви молодіжного радикалізму, зокрема на національному, релігійному та політичному ґрунті.

Сучасний стан правопорядку в Україні характеризується доволі складною криміногенною обстановкою, зокрема у сфері охорони громадського порядку. За статистичними даними МВС України, ці злочини посідають п'яте місце у загальній структурі злочинності та мають значну питому вагу (протягом 2010–2013 рр. у середньому – 4,5 %). Серед злочинів загальнокримінальної спрямованості лише хуліганство 2010 р. склало 12,2 %, у 2011 – 11,6 %, у 2012 – 12,8 %, а у 2013 – 14,1 %. Майже 70 % групових порушень громадського порядку вчиняються за участю неповнолітніх, які перебувають у стані алкогольного (наркотичного) сп'яніння.

Групові порушення громадського порядку, як свідчить практика, торкаються цілої низки відносин, зокрема у сфері охорони власності, життя та здоров'я населення, роботи органів державної влади тощо. Поведінка натовпу зазвичай є агресивною, безконтрольною та залежною від зовнішніх чинників, що характеризується підвищеною суспільною небезпекою. Нерідко ці дії набувають соціально загрозливих форм та мають тяжкі наслідки (вбивства на ґрунті расових, міжнаціональних або міжетнічних конфліктів, знищення пам'яток історії й культури, погроми й підпали, силове захоплення споруд і ділянок місцевості, вияви тероризму тощо) [1].

Діяльність органів внутрішніх справ щодо охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю носить різнобічний, багатогранний характер, вона часто не прогнозована в своєму розвитку.

Раптові зміни і ускладнення ситуації викликаються виникненням різних надзвичайних умов, які можуть мати місце як на окремих об'єктах, в регіонах, так і на території всієї держави. Ограни внутрішніх справ зобов'язані діяти як в звичайних, так і в особливих, в тому числі і в надзвичайних (екстремальних) умовах, бути готовими до виконання додаткових спеціальних завдань, до роботи з великими моральними і фізичними навантаженнями і в більш складних умовах.

Футбольні уболівальники, як і будь-які інші члени радикальних молодіжних об'єднань, є реальною силою.

Їх ріднить готовність бути натовпом, хоча кожен з них відчуває внутрішню слабкість, інстинктивно уникає індивідуальної відповідальності й прагне залишатись у «зграї», щоб долучитись у разі потреби до потужності колективу. Вони майструють займість ракети і димові пристрої, проносять їх на трибуни, щоб заради задоволення кинути у працівників міліції або в сектор уболівальників іншої команди. Учасники угруповань набувають певної анонімності, що сприяє уникненню контролю.

Заходами загальної профілактики правопорушень футбольних уболівальників є такі: систематичний виховний вплив на молодь за допомогою правової освіти та залучення кваліфікованих педагогів, працівників правоохоронних органів; розвиток мережі інститутів загально-соціального попередження (зорієнтованих на зайнятість підлітків і проведення з ними виховної роботи); використання можливостей засобів масової інформації з метою висвітлення заходів, що вживаються органами внутрішніх справ щодо недопущення хуліганства і масових заворушень під час проведення футбольних матчів (існує практика роздачі перед спортивними змаганнями глядачам листівок-попереджень щодо недопущення вчинення правопорушень); відродження центрів організації дозвілля молоді; розробка й прийняття відповідних законодавчих актів, що містять питання правового регулювання поведінки неповнолітніх та заходів відповідальності за вчинення протиправних дій [2, с. 15–16].

У системі органів внутрішніх справ слід проводити такі профілактичні заходи:

1) у системі професійної підготовки щорічно вивчати положення європейських конвенцій, актів Президента України, Уряду та інших нормативно-правових актів, що регламентують проведення профілактичних заходів під час футбольних матчів;

2) при отриманні інформації про проведення резонансних масових спортивних заходів за участю великої кількості глядачів (фінали кубків, матчі лідерів чемпіонату, міжнародні змагання) приймати рішення щодо розгортання діяльності оперативного штабу, переведення керівного та особового складу на посилений варіант оперативно-службової діяльності;

3) за участю адміністрації спортивної споруди, інших зацікавлених служб органів державної влади та місцевого самоврядування здійснювати її технічне обстеження, під час

якого обов'язково перевіряти готовність до експлуатації інформаційного центру, телекамер спостереження за обстановкою в спортивному комплексі та за його межами, стан оснащення технічними засобами приміщень для розташування оперативного штабу, кризової групи, наявність вибухозахисних контейнерів, засобів пожежогасіння, кімнат для тимчасового утримання правопорушників [3];

4) визначати місця стоянок автомобільного транспорту, розташування автобусів з прибулими уболівальниками; опрацьовувати порядок здійснення евакуації глядачів після завершення футбольного матчу, супроводження гостей до транспортних засобів;

5) за результатами рекогносцирувань місця проведення змагань, прилеглої території, пунктів прибуття транспортних засобів з уболівальниками, отриманої інформації про очікувану чисельність глядачів, відвідання змагань особами, щодо яких здійснюється державна охорона, інших обставин вносити відповідні корективи до типових планів забезпечення охорони громадського порядку й безпеки за варіантами: спрощений (наповненість спортивної споруди до 30 %); звичайний (від 30 до 50 %); посилений (від 50 до 75 %); особливий (від 75 до 100 %); надзвичайний (наповненість 100 %, при цьому кількість уболівальників команди-суперниці становить 1 тис. і більше) [2];

6) за найбільш важливими секторами спортивної арени, місцями прибуття та маршрутами пересування прибулих уболівальників закріпляти керівників підрозділів; вжити заходів безпеки під час прибуття, відбуття спортивних команд-суперниць, навколо місць їх проживання; забезпечувати супроводження автомашинами Державтоінспекції спортивних колективів на тренування;

7) забезпечувати готовність до дій посилених і технічно оснащених груп виявлення, знешкодження вибухових пристроїв, фіксації, документування можливих протиправних дій та слідчо-оперативних груп;

8) перед проведенням змагань, залежно від обставин, спортивну споруду брати під охорону, як правило, за добу, але не пізніше, ніж за чотири години до їх початку; силами вибухотехнічних служб проводити обстеження спортивної споруди, території навколо неї, про що складати відповідні акти;

9) організувати проведення інструктажів керівного і особового складу, що залучається до забезпечення охорони громадського порядку й безпеки, під час яких націлювати правоохоронців на сумлінне виконання службових обов'язків, пильність, рішучість дій на маршрутах пересування, в місцях перебування уболівальників та готовність до дій у нештатних ситуаціях при суворому дотриманні законодавства України;

10) з метою недопущення правопорушень спільно з організаторами спортивних заходів, керівниками регіональних федерацій, спортивних клубів проводити профілактично-попереджувальну роботу з лідерами фанклубів, інших громадських об'єднань, які організовано відвідують футбольні матчі та інші спортивні заходи; через засоби масової інформації (газети, радіо, Інтернет, телебачення) проводити роз'яснювальну роботу стосовно встановлених правил поведінки на спортивній споруді, в транспортних засобах, на станціях тощо, режиму, який створено для забезпечення їх безпеки під час проїзду до місця змагань та в зворотному напрямку, на стадіоні; інформування проводити також у потягах, автобусах, на зупинках слідування уболівальників (розробити типові тексти) [4];

11) розгорнути профілактично-попереджувальну роботу щодо дотримання законодавства в системі державної та інших форм торгівлі; вживати заходи щодо недопущення реалізації спиртних напоїв, безалкогольних напоїв у скляній тарі напередодні та під час проведення масових спортивних заходів на відстані не менше 500 м; спільно з органами місцевого самоврядування здійснювати контроль за дотриманням правил та нормативних актів щодо торгівлі спиртними напоями, не допускати стихійну торгівлю та продаж товарів торговими точками, які не мають відповідних дозволів;

12) під час запуску глядачів на стадіон на його підступах здійснювати попередню фільтрацію уболівальників з метою недопущення пронесення предметів, що можуть бути використані для здійснення протиправних дій, алкогольних напоїв у будь-якій тарі, петард, вибухових пристроїв тощо; вживати аналогічних заходів при підході учасників спортивних заходів до зовнішнього паркану споруди;

13) планувати та здійснювати заходи щодо недопущення до місць проведення спортивних змагань осіб, які займаються

постачанням та розповсюдженням наркотичних засобів і психотропних речовин;

14) забезпечувати готовність медичних закладів органів внутрішніх справ до надання меддопомоги працівникам правоохоронних органів та особам, які постраждали в ході проведення спортивних заходів; передбачати створення та роботу у визначених місцях, насамперед у місцях прибуття, відбуття, біля спортивної споруди, необхідної кількості бригад медпрацівників;

15) запрошувати та організовувати роботу представників засобів масової інформації для об'єктивного висвітлення діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення охорони громадського порядку та безпеки громадян під час різноманітних спортивних змагань;

16) своєчасно здійснювати комплекс правоохоронних заходів, спрямованих на недопущення прибуття на спортивні змагання осіб, щодо яких є оперативна інформація про наміри вчинити протиправні дії; працівників міліції, які працюватимуть серед натовпу, у місцях масового перебування громадян, націлювати на виявлення осіб з намірами вчинення правопорушень;

17) забезпечувати своєчасне надання інформації до МВС України, зацікавлених ГУМВС, УМВС про виїзд організованих груп уболівальників, час відбуття, вид транспорту, кількість осіб, відомості про старших та працівників міліції, які їх супроводжують, номери їх контактних телефонів;

18) керівникам органів внутрішніх справ, територію обслуговування яких перетинатимуть транспортні засоби з уболівальниками, здійснювати контроль за їх проходженням (залізничні станції, великі населені пункти); приділяти особливу увагу забезпеченню охорони громадського порядку й безпеки в пунктах технічних зупинок транспортних засобів і місцях відпочинку;

19) з метою недопущення конфліктних ситуацій між уболівальниками команд-суперниць, спільно з адміністрацією спортивної споруди, забезпечувати їх розміщення у визначених секторах, інформувати гостей про порядок евакуації після завершення змагань тощо [2].

Профілактичні заходи запобігання груповим хуліганським діям з боку уболівальників та інших неформальних об'єднань включає таке:

- проведення цільових оперативно-розшукових заходів;
- постановку на облік осіб, які зараховують себе до неформальних об'єднань і проведення з ними роз'яснювальної роботи;

- забезпечення взаємодії з підрозділами транспортних і територіальних органів внутрішніх справ;

- проведення занять з особовим складом з тактики припинення і локалізації протиправних дій з боку уболівальників та інших неформальних об'єднань екстремістського спрямування;

- створення єдиної системи обліку осіб, які беруть участь у групових порушеннях громадського порядку, на членів та організаторів неформальних угруповань [5].

Весь комплекс профілактичних заходів у цій сфері може складатися з двох основних етапів:

1 етап – виявлення лідерів та членів неформальних об'єднань щодо попередження правопорушень до початку футбольних матчів;

2 етап – забезпечення громадського порядку при проведенні футбольних матчів, що у свою чергу, поділяється на такі складові:

- підготовчий (з'ясування завдань, визначення способів їх виконання, аналіз обстановки з прийняттям управлінських рішень);

- основний (розстановка сил і засобів безпосередньо на ділянці несення служби і здійснення заходів щодо охорони громадського порядку);

- заключний (закінчення заходів та евакуація основної маси глядачів).

Особливу увагу слід звертати на таке:

- наявну інформацію про фінансову підтримку неформальних молодіжних об'єднань (зокрема, виділення коштів для виїздів футбольних фанатів в різні регіони України та участі їх у порушеннях громадського порядку);

- підлітків, які перебуваючи на профілактичному обліку, входять до складу неформальних молодіжних об'єднань футбольних фанатів асоціальної спрямованості;

особливості території обслуговування та чинники, що впливають на стан оперативної обстановки (наявність національних, міжетнічних та інших суперечностей);

осіб, які схильні до порушень громадського порядку, а також закликають до хуліганських дій на стадіонах, прилеглий території, залізничних вокзалах, транспорті та ін.

З метою посилення попереджувального впливу закону, що передбачає відповідальність за вчинення злочинів під час футбольних матчів, необхідно поліпшити правову пропаганду та інші заходи, що забезпечують невідворотність відповідальності, виховання високого рівня правосвідомості громадян, переконання в неприпустимості заподіяння шкоди охоронюваних законом правовідносинам. Правове виховання громадян слід здійснювати диференційовано з урахуванням їх вікових груп, а також ширше використовувати для правової пропаганди засоби масової інформації, висвітлюючи у них діяльність правоохоронних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стан та структура злочинності в Україні. 2010–2013 рр. Статистика МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/170319;jsessionid=A731C5052445AA6858DFFCB154356D82>.

2. Запобігання злочинам, що вчиняються радикальними молодіжними угрупованнями під час футбольних матчів : [метод. рек.] / С. С. Чернявський, І. М. Копотун, О. А. Лупало та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 50 с.

3. Копотун І. М. Порядок забезпечення охорони громадського порядку та безпеки громадян під час підготовки і проведення масових заходів та акцій / І. М. Копотун. – К. : КНУВС, 2008.

4. Шаповалов О. В. Криміногенні ризики сьогодення і шляхи профілактики віктимності населення / О. В. Шаповалов // Науковий вісник КНУВС. – 2006. – № 5. – С. 118–122.

5. Кримінологія : [навч. посіб.] / Джужа О. М., Василевич В. В., Іванов Ю. Ф. та ін. ; [за заг. ред. О. М. Джужі]. – К. : Прецедент, 2006. – 208 с.